

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12
The 12th STOU National Research Conference

แนวทางการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกร ตำบลบุงมะแลง อำเภอสว่างวีระวงศ์ จังหวัดอุบลราชธานี
Extension Guidelines on Sustainable Agriculture of Farmer in Bungmalaeng Sub-district,
Sawang Wirawong District, Ubon Ratchatani Province

อารดิน เทพชัย (Aradin Thepchai) ¹เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (Benchamas Yooprasert) ²

บำเพ็ญ เขียวหวาน (Bumpen Keowan) ³

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพทางสังคมและสภาพทางเศรษฐกิจพื้นฐาน 2) สภาพการทำเกษตรกรรมยั่งยืน 3) ความรู้ 4) สภาพการได้รับการส่งเสริมและความต้องการการส่งเสริม 5) ปัญหาและข้อเสนอแนะ และ 6) จัดทำแนวทางในการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน ประชากร คือ สมาชิกกลุ่มเกษตรกร ตำบลบุงมะแลง อำเภอสว่างวีระวงศ์ จังหวัดอุบลราชธานี ปี 2564 จำนวน 115 คน โดยมีกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 89 ราย สถิติที่ใช้ ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า 1) เกษตรกรเกินกว่าครึ่งเป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 52.19 ปี จบระดับประถมศึกษา จำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.67 คน รายได้จากภาคการเกษตรเฉลี่ย 83,370.79 บาท และรายจ่ายจากภาคการเกษตรเฉลี่ย 58,078.65 บาท 2) เกษตรกรทำเกษตรกรรมบนพื้นที่ราบ มีสภาพเป็นดินทราย เตรียมดินโดยการไถดะไถดินตามใช้ปุ๋ยคอกในการปรับปรุงบำรุงดิน ใช้น้ำฝน กำจัดวัชพืชโดยใช้เครื่องตัดหญ้า ป้องกันโรคโดยใช้น้ำหมักชีวภาพ ใช้พืชสมุนไพรในการป้องกันศัตรูพืช 3) เกษตรกรมีความรู้เฉลี่ย 17.83 คะแนน จาก 20 คะแนน 4) เกษตรกรได้รับการส่งเสริมเนื้อหาความรู้เกษตรทฤษฎีใหม่ และมีความต้องการการส่งเสริมด้านเนื้อหาความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ ได้รับการส่งเสริมทางเทคโนโลยีสารสนเทศ คือ Youtube มีความต้องการการส่งเสริมทางโทรทัศน์ เกษตรกรได้รับการสนับสนุนและต้องการการส่งเสริมด้านวัสดุอุปกรณ์สำหรับการผลิตปุ๋ยเอง เช่น สารเร่งชุปเปอร์ พด.1 สารเร่งชุปเปอร์ พด.2 5) เกษตรกรมีปัญหามีไม่สามารถลดการใช้ปัจจัยการผลิตและเทคโนโลยีทางการผลิตต่างๆ เช่น การไถพรวนดิน การใช้ปุ๋ย การใช้สารเคมี เป็นต้น และเกษตรกรมีข้อเสนอแนะควรส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการเกี่ยวอุปโภคบริโภคของการทำเกษตรผสมผสาน เพื่อนำไปสู่เกษตรกรรมยั่งยืน และ 6) ภาครัฐกำหนดนโยบาย โครงการ จัดสรรงบประมาณสนับสนุน การทำเกษตรกรรมยั่งยืน และมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ออกพื้นที่สำรวจสภาพดิน จัดฝึกอบรม จัดโครงการศึกษาดูงาน และออกเยี่ยมเกษตรกรอย่างสม่ำเสมอ

คำสำคัญ การส่งเสริมการเกษตร เกษตรกรรมยั่งยืน

¹ นักศึกษาหลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2609000480@stou.ac.th

² รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช yoobench@hotmail.com

³ รองศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช bumpen.keo@stou.ac.th

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12

The 12th STOU National Research Conference

Abstract

The purposes of the research were to 1) study basic social and economic conditions 2) sustainable farming conditions 3) knowledge 4) conditions for promotion and the needs for promotion 5) problems and suggestions and 6) prepare guidelines for promoting sustainable agriculture. The population were farmer group member in Bungmalang Sub-district, Sawang Wirawong District, Ubon Ratchathani Province in the year 2021, 115 people, and the sample was 89 cases. The statistics for data analysis were frequency, percentage, mean, minimum and maximum values and standard deviation. The results of the research revealed that 1) more than half of farmers were female with an average age of 52.19 years, completed elementary education, average 2.67 household worker with 2.67 people, average income of 83,370.79 baht, and average from expense of 58,078.65 baht. 2) They had form on the plains flooding with sandy soil, plan area prepared the soil by using a walk-behind tractor for plowing, manure to improve soil, rain water, removed weeds by a mower, disease control applied by bio-fermented liquid and herbs. 3) They had an average knowledge of 17.83 points from 20 points. 4) They had been promoted the new theoretical agriculture. They had needs in the promotion of organic farming knowledge. They had been promoted in information technology, which is Youtube. They had needs in promotion via television. They were encouraged and needed of support for materials for their own fertilizer production, such as soil LDD1 and LDD2 improvement substances. 5) They were unable to reduce production factor and technology such as tilling the soil, fertilizers, chemicals, etc. They suggested that knowledge should be transferred on the mutual benefit of integrated farming that will lead to sustainable agriculture. And 6) The government determines policies, projects, allocates budgets for support. Sustainable Agriculture and assign officers to survey the soil condition, organize training, arrange a study visit project and visit farmers regularly.

Keywords: Extension, Sustainable agriculture

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12 The 12th STOU National Research Conference

บทนำ

เกษตรกรรมยั่งยืน (Sustainable Agriculture) คือ ระบบการเกษตรที่ครอบคลุมถึงวิถีชีวิตเกษตรกร กระบวนการผลิต และการจัดการทุกรูปแบบ เพื่อให้เกิดความสมดุลทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศ ซึ่งนำไปสู่การพึ่งตนเอง และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรและผู้บริโภค ได้แก่ เกษตรธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ เกษตรผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ และวนเกษตร (สำนักงานสภาพัฒนาการเกษตรและสังคมแห่งชาติ, 2560) ซึ่งระบบการเกษตรครอบคลุมถึงวิถีชีวิต เกษตร กระบวนการผลิต และการจัดการทุกรูปแบบ เพื่อให้เกิดความสมดุลทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศ นำไปสู่การพึ่งตนเองและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรและผู้บริโภค (ราชกิจจานุเบกษา, 2554) ซึ่งสอดคล้องกับ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) ได้มีการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์และแนวทางการ พัฒนา ในสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรเพื่อให้เกษตรกรพึ่งพาตนเองได้ มีความมั่นคงและภาคภูมิใจ ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม รวมทั้งพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรให้เป็นผู้ประกอบธุรกิจเกษตร บนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงต่อเนื่องมาตั้งแต่แผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 8-10 โดยเน้นการขยายผลการทำการเกษตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เสริมสร้างความภาคภูมิใจและความ มั่นคงในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมด้วยการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่เข้าสู่ภาคการเกษตร สร้างระบบสวัสดิการ และดำเนินการปรับโครงสร้างหนี้สินให้กับเกษตรกร ส่งเสริมการทำเกษตรกรรมยั่งยืนให้เห็นผลในทางปฏิบัติ โดยเฉพาะการทำเกษตรแบบผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ และเกษตรอินทรีย์ ซึ่งจะช่วยเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกร รวมทั้งส่งเสริมการพัฒนา องค์ความรู้ของเกษตรกรสู่เกษตรกรมืออาชีพให้สามารถบริหารจัดการฟาร์มแบบครบวงจรตั้งแต่การผลิต แปรรูป และ การตลาด ตลอดจนสร้างการรวมกลุ่มเกษตรกรให้เข้มแข็งและสามารถเชื่อมโยงเครือข่ายของเกษตรกร และสถาบันเกษตรกร ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2559) ซึ่งแนวทางการดำเนินงานกรมส่งเสริมการเกษตร ประจำปี บพ.ประมาณ 2564 ในการส่งเสริมและสนับสนุนการทำเกษตรกรรมยั่งยืนในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ เกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตร ธรรมชาติ เกษตรผสมผสาน เกษตรอินทรีย์ และวนเกษตร ส่งเสริมการหยุดเผาในพื้นที่การเกษตร และการผลิตที่เป็นมิตรต่อ สิ่งแวดล้อม รวมทั้งการปรับพฤติกรรมกรรมการทำการเกษตรให้เหมาะสม สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ (Climate Change) และสถานการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติเพื่อให้เกิดความสมดุลของการพัฒนาทั้งในมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2564)

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้จัดทำโครงการ 1 ตำบล 1 กลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่ โดยน้อมนำหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ มาเป็นแนวทางในการดำเนินงานโครงการเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบ จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัส โควิด 2019 บรรเทาปัญหาการว่างงาน ลดปัญหาการเคลื่อนย้ายแรงงานภาค การเกษตรกรรมไปสู่ภาคอื่นๆ และสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนในท้องถิ่นให้มีความมั่นคงในการเป็นแหล่งผลิตอาหาร มีทางเลือก มีอาหาร มีอาชีพ มีความอุดมสมบูรณ์ มีความอบอุ่นจากครอบครัว แล้วความสุขตามวิถีชีวิตพอเพียงก็จะเกิดขึ้นกับ ชุมชน ซึ่งเป็นศาสตร์ที่เป็นทางรอดของเกษตรกรไทย เพื่อมุ่งสู่ระบบเกษตรกรรมยั่งยืน ทั้งนี้ โครงการดังกล่าว นอกจากจะช่วย พื้นฟูเศรษฐกิจในระยะสั้นแล้ว ยังช่วยสร้างความแข็งแกร่งให้กับเศรษฐกิจไทยในระยะยาว เกษตรกรสามารถเลี้ยงตนเองและ สร้างรายได้ให้กับครอบครัวได้อย่างพอเพียงและยั่งยืน (สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2564) โดยมีเกษตรกร เข้าร่วมโครงการแล้ว 29,537 ราย จากเป้าหมาย 32,000 ราย แบ่งเป็น เกษตรกรทั่วไป จำนวน 28,166 ราย และเกษตรกร

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12 The 12th STOU National Research Conference

โครงการส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ (5 ประสาน) จำนวน 1,371 ราย ส่วนกิจกรรมคัดเลือกจ้างงานเกษตรทฤษฎีใหม่ระดับตำบล มีการจ้างงานแล้วจำนวน 14,078 ราย จากเป้าหมาย 16,000 ราย (สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2564)

อำเภอสว่างวีระวงศ์ จังหวัดอุบลราชธานี ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก โดยมีการผลิตพืชเศรษฐกิจ ประจำปีการผลิต 2563-2564 ได้แก่ ปลูกข้าว มีเนื้อที่เพาะปลูก 47,259 ไร่ ยางพารา มีเนื้อที่เพาะปลูก 9,788 ไร่ มะม่วงหิมพานต์ มีเนื้อที่เพาะปลูก 4,666 ไร่ มันสำปะหลัง มีเนื้อที่เพาะปลูก 1,976 ไร่ ปาล์มน้ำมัน มีเนื้อที่เพาะปลูก 704.66 ไร่ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มีเนื้อที่เพาะปลูก 76.5 ไร่ และเบญจมาศ มีเนื้อที่เพาะปลูก 43 ไร่ (สำนักงานเกษตรอำเภอสว่างวีระวงศ์, 2564) เพื่อเป็นการตอบสนองนโยบายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในการสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร โดยเสริมสร้างความภาคภูมิใจและความมั่นคงในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม จึงได้จัดทำโครงการ 1 ตำบล 1 กลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่มาเป็นแนวทางในการดำเนินงานโครงการ เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 บรรเทาปัญหาการว่างงาน ลดปัญหาการเคลื่อนย้ายแรงงานภาคการเกษตรกรรมไปสู่ภาคอื่นๆ และสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนในท้องถิ่นให้มีความมั่นคงในการเป็นแหล่งผลิตอาหาร ได้มีทางเลือก มีอาหาร มีอาชีพ มีความอุดมสมบูรณ์ มีความอบอุ่นจากครอบครัว แล้วความสุขตามวิถีชีวิตพอเพียงก็จะเกิดขึ้นกับชุมชน ซึ่งเป็นศาสตร์ที่เป็นทางรอดของเกษตรกรไทย เพื่อมุ่งสู่ระบบเกษตรกรรมยั่งยืน ดังนั้นผู้วิจัยจึงศึกษาแนวทางการส่งเสริมการทำเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกร ตำบลบึงมะแลง อำเภอสว่างวีระวงศ์ จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรสามารถลดต้นทุน การผลิต มีรายได้เพิ่มขึ้น มีความมั่นคงทางอาหาร และมีเงินออมอันจะส่งผลให้เกษตรกรเกิดความเข้มแข็ง ยั่งยืน และพึ่งพาตนเองได้ต่อไป

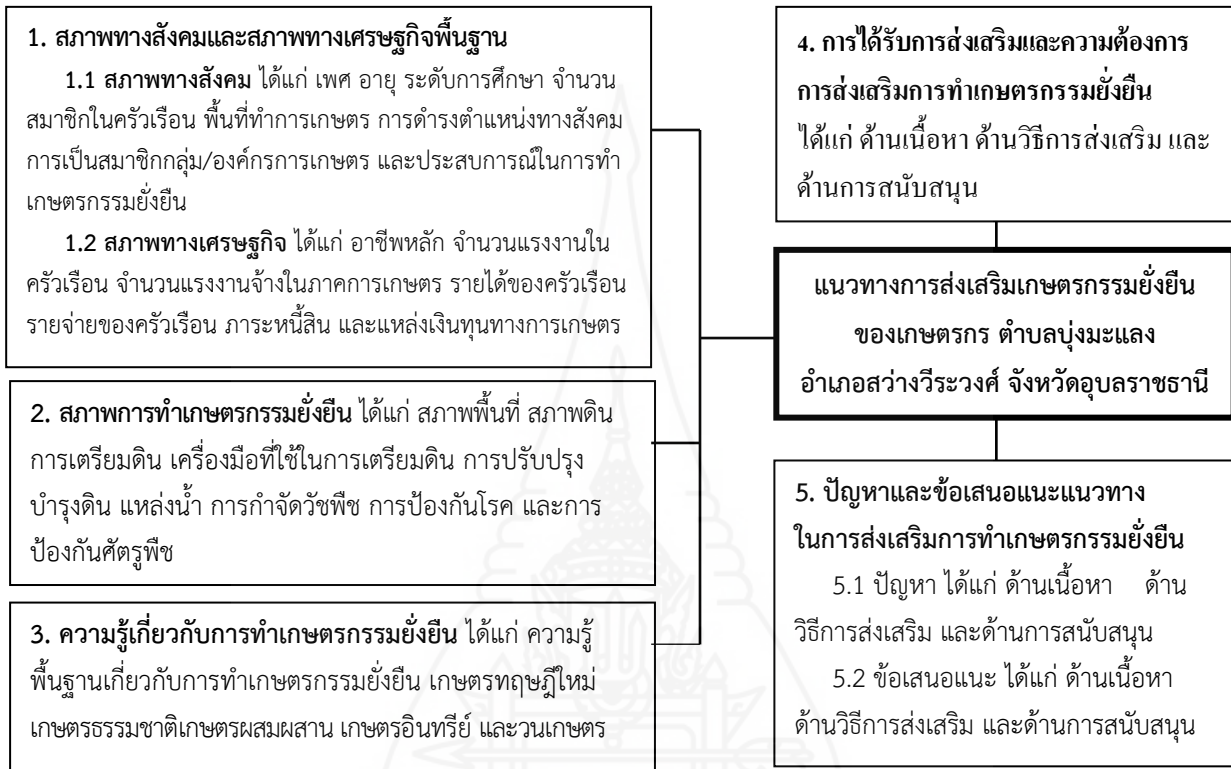
วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพทางสังคมและสภาพทางเศรษฐกิจพื้นฐานของเกษตรกร
2. เพื่อศึกษาสภาพการทำเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกร
3. เพื่อศึกษาความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกร
4. เพื่อศึกษาสภาพการได้รับการส่งเสริมและความต้องการการส่งเสริมการทำเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกร
5. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการทำเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกร
6. เพื่อจัดทำแนวทางในการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12
The 12th STOU National Research Conference

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ สมาชิกกลุ่มเกษตรกร ตำบลบึงมะแลง อำเภอสว่างวีระวงศ์ จังหวัดอุบลราชธานี ปี 2564 จำนวน 115 ราย โดยใช้สูตรการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane ที่ระดับค่าความคลาดเคลื่อน .05 (Yamane, 1973, อ้างถึงใน จินดา ขลิบทอง, 2557) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 89 ราย เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์ ที่มีลักษณะคำถามทั้งแบบปลายปิด (Close-ended Question) และแบบปลายเปิด (Open-ended Question) มีทั้งหมด 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพทางสังคมและสภาพทางเศรษฐกิจพื้นฐานของเกษตรกร ประกอบด้วย

- 1) สภาพทางสังคมพื้นฐาน ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน การดำรงตำแหน่งทางสังคม การเป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรการเกษตร และประสบการณ์ในการทำเกษตรกรรมยั่งยืน
- 2) สภาพทางเศรษฐกิจพื้นฐาน ได้แก่ อาชีพหลัก จำนวนแรงงานในครัวเรือน จำนวนแรงงานจ้างในภาคการเกษตร พื้นที่ทำการเกษตร รายได้ของครัวเรือน รายจ่ายของครัวเรือน ภาระหนี้สิน และแหล่งเงินทุนทางการเกษตร

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12

The 12th STOU National Research Conference

ตอนที่ 2 สภาพการทำเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกร ประกอบด้วย รูปแบบในการทำเกษตรกรรมยั่งยืน สภาพพื้นที่ สภาพดิน การเตรียมดิน เครื่องมือที่ใช้ในการเตรียมดิน การปรับปรุงบำรุงดิน แหล่งน้ำ การกำจัดวัชพืช การป้องกันโรค และการป้องกันศัตรูพืช

ตอนที่ 3 ความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกร เป็นความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมยั่งยืน ได้แก่ ด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ ด้านเกษตรธรรมชาติ ด้านเกษตรผสมผสาน ด้านเกษตรอินทรีย์ และด้านวนเกษตร โดยแบ่งช่วงคะแนนระดับความรู้ดังนี้

ช่วงคะแนน 1-4 คะแนน	หมายถึง	มีความรู้น้อยที่สุด
ช่วงคะแนน 5-8 คะแนน	หมายถึง	มีความรู้น้อย
ช่วงคะแนน 9-12 คะแนน	หมายถึง	มีความรู้ปานกลาง
ช่วงคะแนน 13-15 คะแนน	หมายถึง	มีความรู้มาก
ช่วงคะแนน 16-20 คะแนน	หมายถึง	มีความรู้มากที่สุด

ตอนที่ 4 การได้รับการส่งเสริมและความต้องการการส่งเสริมการทำเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกรประกอบด้วย คำถามเกี่ยวกับ

- 1) การได้รับการส่งเสริม ประกอบด้วย ด้านเนื้อหาความรู้ ด้านวิธีการส่งเสริม และด้านการสนับสนุน
- 2) ความต้องการการส่งเสริม ประกอบด้วย ด้านเนื้อหาความรู้ ด้านวิธีการส่งเสริม และด้านการสนับสนุน

ตอนที่ 5 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการทำเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกร ประกอบด้วย ด้านเนื้อหา ด้านวิธีการส่งเสริม และด้านการสนับสนุน

โดยแบบสัมภาษณ์ผ่านการทดสอบหาค่าความเที่ยง (Reliability Consistency) ตามวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ปรากฏว่าได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของครอนบาค Cronbach (บุญชม ศรีสะอาด, 2556) ตอนที่ 4 การได้รับการส่งเสริมและความต้องการการส่งเสริมการทำเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกร ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.823 และตอนที่ 5 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการทำเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกร ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.831 ซึ่งพบว่าได้ค่าความเชื่อมั่นมากกว่า 0.8 ดังนั้น แบบสัมภาษณ์ในการวิจัยครั้งนี้ จึงผ่านเกณฑ์การยอมรับได้ (Jump, 1978) ได้เสนอเกณฑ์การยอมรับสำหรับงานวิจัยเชิงสำรวจไว้ว่า ค่า Cronbach มากกว่าและเท่ากับ 0.8 ซึ่งค่าที่ได้มีความน่าเชื่อถือได้

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาตรวจสอบความถูกต้อง แล้วนำมาจัดหมวดหมู่และลงรหัส เพื่อประมวลผล โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์โดยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequencies) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าต่ำสุด (Minimum) ค่าสูงสุด (Maximum)

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12
The 12th STOU National Research Conference

ผลการวิจัย

1. สภาพทางสังคมและสภาพทางเศรษฐกิจพื้นฐานของเกษตรกร

1.1 สภาพทางสังคม พบว่า เกษตรกรเกินกว่าครึ่ง ร้อยละ 53.9 เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 52.19 ปี ร้อยละ 47.2 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.45 คน ส่วนใหญ่ไม่ได้ดำรงตำแหน่งทางสังคม ร้อยละ 76.4 เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร และมีประสบการณ์ในการทำเกษตรกรรมยั่งยืนเฉลี่ย 8.91 ปี

1.2 สภาพทางเศรษฐกิจ พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 94.4 มีอาชีพหลัก คือ ทำนา มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.67 คน มีจำนวนแรงงานจ้างในภาคการเกษตรเฉลี่ย 2.29 คน มีที่ดินของตนเองเฉลี่ย 10.36 ไร่ มีที่ดินเช่าเฉลี่ย 12 ไร่ มีที่ดินซึ่งไม่เสียค่าเช่า/ที่ดิน ซึ่งบุคคลอื่นให้ทำกินเปล่า 6.33 ไร่ มีรายได้จากภาคการเกษตรเฉลี่ย 83,370.79 บาท มีรายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 147,328.95 บาท มีรายจ่ายจากภาคการเกษตรเฉลี่ย 58,078.65 บาท มีรายจ่ายนอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 116,604.94 บาท มีภาระหนี้สินเฉลี่ย 329,074.07 บาท และร้อยละ 64.0 มีแหล่งเงินทุนจาก ธกส.

2. สภาพการทำเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 87.6 ทำเกษตรธรรมชาติ รองลงมา คือ ร้อยละ 66.3 ทำเกษตรผสมผสาน ร้อยละ 62.9 ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ร้อยละ 14.6 ทำเกษตรอินทรีย์ และร้อยละ 9.0 ทำวนเกษตร ร้อยละ 53.9 พื้นที่เป็นพื้นที่ราบ ร้อยละ 70.8 มีสภาพดินทราย ร้อยละ 88.8 เตรียมดินโดย การไถดะ ร้อยละ 73.0 ใช้รถไถเดินตามในการเตรียมดิน ร้อยละ 95.5 ใช้ปุ๋ยคอกในการปรับปรุงบำรุงดิน ร้อยละ 97.8 ใช้น้ำฝน ร้อยละ 95.5 กำจัดวัชพืชโดยใช้เครื่องตัดหญ้าตัด ร้อยละ 87.6 ป้องกันโรคโดยใช้น้ำหมักชีวภาพ และร้อยละ 88.8 ใช้พืชสมุนไพรในการป้องกันศัตรูพืช

3. ความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกร พบว่า เกษตรกร ส่วนใหญ่ ร้อยละ 97.8 มีความรู้ในระดับมากที่สุด (16-20 คะแนน) โดยมีคะแนนความรู้เฉลี่ย 17.83 คะแนน จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน โดยประเด็นความรู้ที่เกษตรกรตอบถูก ร้อยละ 100.00 ได้แก่ เกษตรทฤษฎีใหม่ช่วยในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่มีอยู่เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง เกษตรธรรมชาติเป็นการสร้างผลผลิตพืชและสัตว์ให้สอดคล้องกับระบบนิเวศน์ของพื้นที่ เกษตรอินทรีย์เน้นความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ เกษตรอินทรีย์ประยุกต์ใช้ธรรมชาติในการเพิ่มผลผลิตและต้านทานโรค วนเกษตร คือ การปลูกพืชแซมในพื้นที่ป่าธรรมชาติ นำสัตว์ไปเลี้ยงในป่า เป็นการสร้างระบบเกษตรเลียนแบบระบบนิเวศป่าธรรมชาติ วนเกษตรเหมาะสำหรับเกษตรกรที่อยู่ในชุมชนใกล้ป่าธรรมชาติ วนเกษตรช่วยรักษาสภาพแวดล้อมและเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ และวนเกษตรจะให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบของพืชแต่ละระดับ ซึ่งจะมีความเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ทางด้านธาตุอาหารและปริมาณของแสงแดด ส่วนประเด็นที่เกษตรกรตอบถูกต้องที่สุด ร้อยละ 1.0 คือประเด็น เกษตรผสมผสานมีหลักการ คือมีกิจกรรมการเกษตรตั้งแต่ 2 เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดมากกว่าการให้เกื้อกูลสูงสุด ดังปรากฏในตารางที่ 1-2

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12

The 12th STOU National Research Conference

ตารางที่ 1 ความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกร

n = 89

ประเด็นความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมยั่งยืน	เฉลี่ย	จำนวนตอบถูก	ร้อยละ
1. ด้านเกษตรทฤษฎีใหม่			
1.1 เกษตรทฤษฎีใหม่แบ่งพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วน คือ ขุดสระ 30% ปลูกข้าว 30% ปลูกพืชยืนต้น/พืชผัก 30% และที่อยู่อาศัย 10%	ถูก	88	98.9
1.2 เกษตรทฤษฎีใหม่ช่วยในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่มีอยู่เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง	ถูก	89	100.0
1.3 เมื่อเกษตรทฤษฎีใหม่หลายรายขึ้น เกษตรกรจะต้องรวมกลุ่มกันในรูปของกลุ่มหรือสหกรณ์เพื่อการผลิต การตลาด ความเป็นอยู่ สวัสดิการ การศึกษา สังคมและศาสนา	ถูก	88	98.9
1.4 การร่วมมือกับแหล่งเงิน (ธนาคาร) และแหล่งพลังงานจะเกิดขึ้นได้เมื่อกิจการของเกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 และขั้นที่ 2 เจริญเติบโตแล้ว	ถูก	87	97.8
2. ด้านเกษตรธรรมชาติ			
2.1 เกษตรธรรมชาติเป็นการสร้างผลผลิตพืชและสัตว์ให้สอดคล้องกับระบบนิเวศน์ของพื้นที่	ถูก	89	100.0
2.2 การทำเกษตรธรรมชาติไม่ควรกำจัดวัชพืช เพื่อให้วัชพืชเป็นพืชที่เลี้ยงให้กับพืชปลูกใหม่ ควรควบคุมวัชพืชด้วยวัสดุคลุมดิน	ถูก	87	97.8
2.3 การทำเกษตรธรรมชาติสามารถใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืชได้ (คำตอบ : การทำเกษตรยั่งยืนไม่สามารถใช้สารเคมีได้ เพราะจะทำให้สารเคมีตกค้างในห่วงโซ่อาหาร)	ผิด	23	25.8
2.4 เกษตรธรรมชาติเป็นการงดการพึ่งพาทางเทคโนโลยีสร้างความสมดุลทางธรรมชาติ	ถูก	72	80.9
3. ด้านเกษตรผสมผสาน			
3.1 เกษตรผสมผสานเป็นการทำเกษตรที่ปลูกพืชเลี้ยงสัตว์หลากหลายชนิดในพื้นที่เดียวกัน	ถูก	87	97.8
3.2 เกษตรผสมผสานมีหลักการ คือมีกิจกรรมการเกษตรตั้งแต่ 2 เพื่อให้เกิดกำไรสูงสุด (คำตอบ คือ : เกษตรผสมผสานมีหลักการ คือมีกิจกรรมการเกษตรตั้งแต่ 2 เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดมากกว่าการให้เกิดกำไรสูงสุด)	ผิด	1	1.1
3.3 เกษตรผสมผสานยึดหลักการเกื้อกูลกันและกัน เช่น การใช้มูลไก่เลี้ยงปลาทำให้ปลาเติบโตโดยไม่ต้องเพิ่มปริมาณอาหาร การปลูกกล้วยเพื่อการเลี้ยงสุกรในขณะเดียวกันก็นำมูลสุกรมาเป็นปุ๋ยให้กับกล้วย	ถูก	88	98.9

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12

The 12th STOU National Research Conference

ตารางที่ 1 (ต่อ)

n = 89				
ประเด็นความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมยั่งยืน	เฉลี่ย	จำนวนตอบถูก	ร้อยละ	
3.4 ข้อดีของการทำเกษตรผสมผสาน คือ ช่วยลดต้นทุนการผลิตและลดการพึ่งพิงปัจจัยจากภายนอก	ถูก	79	88.8	
4. ด้านเกษตรอินทรีย์				
4.1 เกษตรอินทรีย์เน้นความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ	ถูก	89	100.0	
4.2 เกษตรอินทรีย์ประยุกต์ใช้ธรรมชาติในการเพิ่มผลผลิตและต้านทานโรค	ถูก	89	100.0	
4.3 การทำเกษตรอินทรีย์ไม่ใช่ปุ๋ยเคมีและยาฆ่าแมลง ไม่ใช่พืชตัดแต่งพันธุกรรม	ถูก	87	97.8	
4.4 การทำเกษตรอินทรีย์ช่วยอนุรักษ์ และปรับปรุงบำรุงดินให้สมบูรณ์ ทำให้ผลผลิตมีความปลอดภัยต่อเกษตรกรและผู้บริโภค และลดต้นทุนการผลิตได้	ถูก	88	98.9	
5. ด้านวนเกษตร				
5.1 วนเกษตร คือ การปลูกพืชแซมในพื้นที่ป่าธรรมชาติ นำสัตว์ไปเลี้ยงในป่า เป็นการสร้างระบบเกษตรเลียนแบบระบบนิเวศป่าธรรมชาติ	ถูก	89	100.0	
5.2 วนเกษตรเหมาะสำหรับเกษตรกรที่อยู่ในชุมชนใกล้ป่าธรรมชาติ	ถูก	89	100.0	
5.3 วนเกษตรช่วยรักษาสภาพแวดล้อมและเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ	ถูก	89	100.0	
5.4 วนเกษตรจะให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบของพืชแต่ละระดับ ซึ่งมีความเกื้อกูลซึ่งกันและกันทางด้านธาตุอาหารและปริมาณของแสงแดด	ถูก	89	100.0	

ตารางที่ 2 ระดับความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกร

n = 89			
คะแนนความรู้	ระดับความรู้	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
1-4 คะแนน	น้อยที่สุด	-	-
5-8 คะแนน	น้อย	-	-
9-12 คะแนน	ปานกลาง	-	-
13-15 คะแนน	มาก	2	2.2
16-20 คะแนน	มากที่สุด	87	97.8
ค่าต่ำสุด = 14 ค่าสูงสุด = 19 ค่าเฉลี่ย = 17.83 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = .711			

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12
The 12th STOU National Research Conference

4. การได้รับการส่งเสริมและความต้องการการส่งเสริมการทำเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกร

4.1 ด้านเนื้อหาความรู้ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 61.8 ได้รับการส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยเกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมด้านเนื้อหาความรู้มากที่สุด คือ เกษตรอินทรีย์ รองลงมา เกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรผสมผสาน เกษตรธรรมชาติ และวนเกษตร

4.2 ด้านวิธีการ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 100.0 ได้รับการส่งเสริมทางเทคโนโลยีสารสนเทศ คือ Youtube โดยเกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมมากที่สุด คือ ทางโทรทัศน์ รองลงมา คือ การฝึกอบรม ทางวิทยุ ทาง Youtube และ Facebook เกษตรกรร้อยละ 67.4 ได้รับการส่งเสริมรายบุคคลโดยเจ้าหน้าที่จากภาครัฐ

4.3 ด้านการสนับสนุน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 82.0 ได้รับการส่งเสริมวัสดุอุปกรณ์สำหรับการผลิตปุ๋ยเอง เช่น สารเร่งซูเปอร์ พด.1 สารเร่งซูเปอร์ พด.2 โดยเกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมด้านการสนับสนุนมากที่สุด คือ วัสดุอุปกรณ์สำหรับการผลิตปุ๋ยเอง เช่น สารเร่งซูเปอร์ พด.1 สารเร่งซูเปอร์ พด.2 รองลงมา คือ งบประมาณจากภาครัฐ

5. ปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการทำเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกร

5.1 ปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมการทำเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกร

5.1.1 ด้านเนื้อหา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 70.8 มีปัญหาไม่สามารถลดการใช้ปัจจัยการผลิต และเทคโนโลยีทางการผลิตต่างๆ เช่น การไถพรวนดิน การใช้ปุ๋ย การใช้สารเคมี เป็นต้น

5.1.2 ด้านวิธีการส่งเสริม พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 70 มีปัญหาการส่งเสริมแบบรายกลุ่ม ในประเด็นจัดโครงการฝึกอบรมให้ความรู้ และจัดโครงการทัศนศึกษาแปลงสาธิต

5.1.3 ด้านการสนับสนุน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 74.2 มีปัญหาปัจจัย การผลิตไม่เพียงพอ เช่น พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ วัสดุสำหรับผลิตปุ๋ยหมัก และขาดแหล่งน้ำสำหรับการทำเกษตรกรรมยั่งยืน

5.2 ข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการทำเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกร

5.2.1 ด้านเนื้อหา พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะอยู่ในระดับมากที่สุดในประเด็น เกษตรผสมผสาน ควรส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการเกื้อกูลประโยชน์ต่อการกันของการทำเกษตรผสมผสาน เช่น พืชกับพืช พืชกับปลา สัตว์กับปลา พืชกับสัตว์ สัตว์กับสัตว์ เป็นต้น

5.2.2 ด้านวิธีการ พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะอยู่ในระดับมากที่สุด ในประเด็น ควรจัดโครงการ ฝึกอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกร รองลงมา คือ ควรจัดกิจกรรมการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างสมาชิกในกลุ่มด้วยกัน

5.2.3 ด้านการสนับสนุน พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะอยู่ในระดับมากที่สุด ในประเด็นควรจัดหาแหล่ง เงินทุนให้แก่เกษตรกร และควรจัดทำโครงการคลองชลประทาน ขุดสระ ขุดเจาะบ่อน้ำเพื่อการเป็นแหล่งน้ำสำหรับการทำ เกษตรกรรมยั่งยืนให้แก่เกษตรกร

5.3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม พบว่า เกษตรกรอยากให้ภาครัฐจัดโครงการฝึกอบรมและศึกษาดูงานให้ความรู้แก่ เกษตรกรอย่างต่อเนื่อง เป็นการฝึกทักษะให้แก่เกษตรกรให้เกิดความชำนาญการมากขึ้น ภาครัฐออกเยี่ยมแปลงปลูก เพื่อตรวจสอบสภาพดินและค้นหาปัญหาที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรที่แท้จริง ส่งเสริมและสนับสนุนการปรับปรุงบำรุงดิน การเพิ่ม สารอาหารพืชจากการทำปุ๋ยอินทรีย์อย่างถูกวิธีและส่งเสริมปัจจัยการทำปุ๋ยอินทรีย์ ได้แก่ สารเร่งซูเปอร์ พด.1 และสารเร่ง ซูเปอร์ พด.2 และคอยเป็นขวัญกำลังใจให้แก่เกษตรกรเพื่อให้เกษตรกรมีความมั่นใจมากขึ้น

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12
The 12th STOU National Research Conference

6. แนวทางการส่งเสริมเกษตรกรรายย่อยของเกษตรกร

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมเกษตรกรรายย่อยของเกษตรกร ตำบลบึงมะแล่ง อำเภอสว่างวีระวงศ์ จังหวัดอุบลราชธานี ผู้วิจัยขอแนวทางการส่งเสริมเกษตรกรรายย่อยของเกษตรกร ตำบลบึงมะแล่ง อำเภอสว่างวีระวงศ์ จังหวัดอุบลราชธานี ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แนวทางการส่งเสริมเกษตรกรรายย่อยของเกษตรกร ตำบลบึงมะแล่ง อำเภอสว่างวีระวงศ์ จังหวัดอุบลราชธานี

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12 The 12th STOU National Research Conference

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง แนวทางการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกร ตำบลบึงมะแลง อำเภอสว่างวีระวงศ์ จังหวัดอุบลราชธานี ผู้วิจัยขออภิปรายผลในประเด็นสำคัญ ได้ดังนี้

1. สภาพการทำเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ทำเกษตรธรรมชาติ พื้นที่เป็นพื้นที่ราบ มีสภาพดินทราย เตรียมดินโดยการไถตะ ใช้รถไถเดินตามในการเตรียมดิน ใช้ปุ๋ยคอกในการปรับปรุงบำรุงดิน ใช้น้ำฝนกำจัดวัชพืชโดยใช้เครื่องตัดหญ้าตัด ป้องกันโรคโดยใช้น้ำหมักชีวภาพ และใช้พืชสมุนไพรในการป้องกันศัตรูพืช ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรที่ตอบแบบสอบถามเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร ที่ผ่านการอบรมความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมยั่งยืนมาบ้างแล้ว แต่ยังไม่ได้รับการอบรมอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้สภาพการทำเกษตรกรรมยังบกพร่อง โดยเฉพาะเรื่องของการปรับปรุงบำรุงดิน เนื่องจากสภาพดินของเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นดินทราย ที่ยังขาดความอุดมสมบูรณ์ แต่เกษตรกรก็มีการดำเนินกิจกรรมทาง การเกษตรกรรมยั่งยืนได้ดี ทั้งการใช้ปุ๋ยคอก การกำจัดวัชพืช ศัตรูพืชโดยไม่ใช้สารเคมี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัฐกฤตา ศรีสุยงค์ (2555) พบว่า เกษตรกรเกือบครึ่งมีประสบการณ์ในการทำเกษตรผสมผสาน เฉลี่ย 5.91 ปี เกษตรกรส่วนใหญ่มีสภาพพื้นที่ทำเกษตรผสมผสานเป็นที่ราบลุ่ม ลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทราย สภาพพื้นที่เดิมก่อนทำเกษตรผสมผสานเป็นที่นา รองลงมาสภาพพื้นที่เดิมปลูกผัก เกษตรกรทุกรายที่มีพื้นที่ใช้ทำการเกษตรมีการปรับปรุงบำรุงดินด้วยการใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยเคมี และปุ๋ยพืชสด สำหรับรูปแบบการทำเกษตรผสมผสานเกษตรกรเกือบครึ่งดำเนินการปลูกข้าวปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่จะกำจัดศัตรูพืชโดยไม่ใช้สารเคมี และวิธีที่นิยมใช้มากที่สุด ได้แก่ การใช้น้ำหมัก กับ ตักแสงไฟ ตาข่ายไนลอนคลุมแปลงผัก สำหรับอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำเกษตรส่วนมากใช้รถไถนาขนาดเล็ก (คูโบต้า, ยันมาร์) เครื่องตัดหญ้า รองลงมาใช้เครื่องสูบน้ำ และถังพ่นสารเคมี แหล่งน้ำที่ใช้สำหรับการทำเกษตรผสมผสานของเกษตรกรประมาณหนึ่งในสามใช้น้ำจากน้ำฝนรองลงมาใช้น้ำจากคลองชลประทาน และสระน้ำในไร่นา ซึ่งปริมาณน้ำมีเพียงพอสำหรับการทำเกษตรผสมผสานตลอดทั้งปี ด้วยข้อจำกัดของพื้นที่ทำการเกษตรเกษตรกรยังไม่ทำเกษตรกรรมยั่งยืนในรูปแบบอื่นๆ เช่น เกษตรกรมีพื้นที่ไม่เพียงพอต่อการแบ่งพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วนในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรกรไม่มีพื้นที่ป่าในการทำวนเกษตร เป็นต้น

2. ความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้ในประเด็นเกษตรทฤษฎีใหม่ช่วยในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่มีอยู่เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง เกษตรธรรมชาติเป็นการสร้างผลผลิตพืชและสัตว์ให้สอดคล้องกับระบบนิเวศของพื้นที่ เกษตรอินทรีย์เน้นความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ เกษตรอินทรีย์ประยุกต์ใช้ธรรมชาติในการเพิ่มผลผลิตและต้านทานโรค วนเกษตร คือ การปลูกพืชแซมในพื้นที่ป่าธรรมชาติ นำสัตว์ไปเลี้ยงในป่า เป็นการสร้างระบบเกษตรเลียนแบบระบบนิเวศป่าธรรมชาติ วนเกษตรเหมาะสำหรับเกษตรกรที่อยู่ในชุมชนใกล้ป่าธรรมชาติ วนเกษตรช่วยรักษาสภาพแวดล้อมและเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ และวนเกษตรจะให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบของพืชแต่ละระดับ ซึ่งจะมีความเกื้อกูลซึ่งกันและกันทางด้านธาตุอาหารและปริมาณของแสงแดด ส่วนประเด็นที่เกษตรกรตอบถูกต้องน้อยที่สุด ร้อยละ 1.0 คือประเด็น เกษตรผสมผสานมีหลักการ คือมีกิจกรรมการเกษตรตั้งแต่ 2 เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดมากกว่าการให้เกิดกำไรสูงสุด ทั้งนี้เนื่องจากการทำเกษตรกรรมยั่งยืนเป็นการทำเกษตรกรรมที่เป็นงานถนัดของเกษตรกรที่มีอาชีพเกษตรกรเป็นหลักอยู่แล้ว จึงทำให้เกษตรกรเข้าใจเรื่องการทำเกษตรกรรมยั่งยืนได้ง่าย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ขวัญตา มูลสี (2561) พบว่า เกษตรกรร้อยละ 61.7 มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่อยู่ในระดับมากที่สุด

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12

The 12th STOU National Research Conference

3. การได้รับการส่งเสริมและความต้องการการส่งเสริมการทำเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรได้รับการส่งเสริมเนื้อหาความรู้เกษตรทฤษฎีใหม่ โดยเกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมด้านเนื้อหาความรู้มากที่สุด คือ เกษตรอินทรีย์ รองลงมา เกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรผสมผสาน เกษตรธรรมชาติ และวนเกษตร ด้านวิธีการ ได้รับการส่งเสริมรายบุคคลจากเครือข่าย/เพื่อนบ้าน โดยเกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมด้านวิธีการมากที่สุด คือ ทางโทรทัศน์ รองลงมา คือ การฝึกอบรม ทางวิทยุ ทาง Youtube และ Facebook ด้านการสนับสนุน ได้รับการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์สำหรับการผลิตปุ๋ยเอง เช่น สารเร่งซุเปอร์ พด.1 สารเร่งซุเปอร์ พด.2 โดยเกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมด้านการสนับสนุนมากที่สุด คือ วัสดุอุปกรณ์สำหรับการผลิตปุ๋ยเอง เช่น สารเร่งซุเปอร์ พด.1 สารเร่งซุเปอร์ พด.2 รองลงมา คือ งบประมาณจากภาครัฐ ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร ตำบลบึงมะแล้ง อำเภอสว่างวีระวงศ์ จังหวัดอุบลราชธานี จึงทำให้ได้รับการสนับสนุนงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมากกว่าเกษตรกรที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่ม แต่เกษตรกรก็มีความต้องการที่จะได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องเพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้และฝึกทักษะให้เกิดความชำนาญ แล้วนำความรู้ที่ได้ไปพัฒนาผลผลิตทางการเกษตรให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรัชณี พวงศิริ (2552) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความต้องการของเกษตรกรผู้ปลูกผัก ตำบลด่านมะขามเตี้ย อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี เกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีความต้องการด้านความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ในระดับมาก และเกษตรกรมีความต้องการด้านการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในระดับมาก และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ขวัญตา มุลสี (2561) พบว่า เกษตรกรทุกคน ได้รับความรู้จากการฝึกอบรม ในระดับมาก รองลงมาร้อยละ 83.06 ได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และร้อยละ 16.04 ได้รับความรู้จากเพื่อนบ้าน

4. ปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการทำเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกร

4.1 ปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมการทำเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีปัญหา ไม่สามารถลดการใช้ปัจจัยการผลิตและเทคโนโลยีทางการผลิตต่างๆ เช่น การไถพรวนดิน การใช้ปุ๋ย การใช้สารเคมี เป็นต้น มีปัญหาการส่งเสริมแบบรายกลุ่ม ในประเด็นจัดโครงการฝึกอบรมให้ความรู้ และจัดโครงการทัศนศึกษาแปลงสาธิต มีปัญหาปัจจัยการผลิตไม่เพียงพอ เช่น พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ วัสดุสำหรับผลิตปุ๋ยหมัก และขาดแหล่งน้ำสำหรับการทำเกษตรกรรมยั่งยืน ทั้งนี้เนื่องจากในการทำเกษตรกรรมยั่งยืน เป็นการทำการเกษตรกรรมที่ไม่ทำลายระบบนิเวศน์ ที่เกษตรกรจะต้องระมัดระวัง ด้านการใช้สารเคมีและเทคโนโลยีทางการผลิต ซึ่งเกษตรกรจะต้องปรับเปลี่ยนและเพิ่มปัจจัยการผลิตสำหรับการผลิตปุ๋ย และการปรับปรุงบำรุงดิน ทำให้เกษตรกรมีปัจจัยการผลิตที่ไม่เพียงพอ ส่งผลให้เกษตรกรมีต้นทุนการผลิตที่สูง สอดคล้องกับงานวิจัยของ จารุณี คำกอง (2556) พบว่า เกษตรกรมีปัญหาระดับปานกลางเกี่ยวกับการขาดแคลนเงินทุนหรือเงินทุน มีภาวะหนี้สิน และต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น เช่น น้ำมัน ปุ๋ย เมล็ดพันธุ์ เกษตรกรเสนอแนะให้ภาครัฐสนับสนุนเงินทุนเป็นรายบุคคลสำหรับผู้ทำเกษตรยั่งยืน และให้ภาครัฐจัดตั้งเงินกองทุนด้านการเกษตรในหมู่บ้าน ชุมชนในการส่งเสริมการทำเกษตรยั่งยืน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐฤตา ศรีสุขยงค์ (2555, น.58) พบว่า ปัญหา โดยภาพรวมเกษตรกรผู้ทำเกษตรผสมผสานมีปัญหาอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า เกษตรกรมีความเห็นในระดับน้อยใน 9 ประเด็น โดยเรียงลำดับของปัญหาตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ราคาผลผลิตไม่แน่นอน ขาดอุปกรณ์เก็บเกี่ยวขาดความรู้ทางการเกษตรใหม่ๆ เกิดฝนแล้ง ขาดอุปกรณ์ในการดูแล มีแหล่งรับซื้อน้อย ตลาดอยู่ไกลต้องเสียค่าขนส่ง ขาดอุปกรณ์ให้น้ำ ขาดการรวมกลุ่มจำหน่ายผลผลิต และมีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยน้อยใน 9 ประเด็น โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ขาดอุปกรณ์เตรียมดิน ขาดแหล่งเงินกู้ยืมเพื่อทำการเกษตรผสมผสานมีน้ำใช้ เพื่อการเกษตรไม่เพียงพอ เกิดน้ำท่วม

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12

The 12th STOU National Research Conference

กุ่มแล้วมีดอกเบี๋ยสูง พื้นที่ไม่เหมาะสมกับพืชที่ปลูก การคมนาคมไม่สะดวก คุณภาพน้ำไม่เหมาะสม เช่น น้ำเค็ม น้ำเปรี้ยว และการถูกขโมยผลผลิต

4.2 ข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการทำเกษตรกรรมยั่งยืน พบว่า เกษตรกรมีข้อเสนอแนะอยู่ในระดับมากที่สุดในระดับ เกษตรผสมผสานควรส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการเกี่ยวอุปประโยชน์ต่อการการทำเกษตรผสมผสาน เช่น พืชกับพืช พืชกับปลา สัตว์กับปลา พืชกับสัตว์ สัตว์กับสัตว์ เป็นต้น ควรจัดโครงการฝึกอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกร ควรจัดหาแหล่งเงินทุนให้แก่เกษตรกร และควรจัดทำโครงการคลองชลประทาน ขุดสระ ขุดเจาะบ่อบาดาลเพื่อเป็นแหล่งน้ำสำหรับการทำเกษตรกรรมยั่งยืนให้แก่เกษตรกร เกษตรกรอยากให้ภาครัฐจัดโครงการฝึกอบรมและศึกษาดูงานให้ความรู้แก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่อง เป็นการฝึกทักษะให้แก่เกษตรกรให้เกิดความชำนาญการมากขึ้น ภาครัฐออกเยี่ยมแปลงปลูก เพื่อตรวจสอบสภาพดินและค้นหาปัญหาที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรที่แท้จริง ส่งเสริมและสนับสนุนการปรับปรุงบำรุงดิน การเพิ่มสารอาหารพืชจากการทำปุ๋ยอินทรีย์อย่างถูกวิธีและส่งเสริมปัจจัยการทำปุ๋ยอินทรีย์ ได้แก่ สารเร่งซูเปอร์ พด.1 และสารเร่งซูเปอร์ พด.2 และคอยเป็นขวัญกำลังใจให้แก่เกษตรกรเพื่อให้เกษตรกรมีความมั่นใจมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากเศรษฐกิจในยุคที่เกิดโรคระบาดโควิด-19 ค่าครองชีพสูงขึ้น โดยเฉพาะ ค่าน้ำมันที่สูงขึ้นเรื่อยๆ ที่ส่งผลให้ปัจจัยการผลิตมีราคาแพงขึ้น แต่ผลผลิตที่จำหน่ายได้ราคาคต่ำ ทำให้รายได้ไม่เพียงพอต่อกับต้นทุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินกิจกรรมเกษตรกรรมยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐกฤตา ศรีสุขย์ (2555) พบว่า เกษตรกรให้ข้อเสนอแนะว่า อยากให้รัฐบาลจัดหาเงินอุดหนุน รongลงมาให้ข้อเสนอแนะว่า อยากให้รัฐบาลประกันราคาผลผลิต อยากให้รัฐบาลสนับสนุนเงินอุดหนุนดำเนินการในช่วง 1-3 ปี แรก อยากให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนให้ทำเกษตรผสมผสานเพิ่มมากขึ้น และให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตตามลำดับ และนอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ จารุณี คำกอง (2556) พบว่า เกษตรกรเสนอแนะให้ภาครัฐสนับสนุนเงินทุนเป็นรายบุคคลสำหรับผู้ทำเกษตรยั่งยืน และให้ภาครัฐจัดตั้งเงินกองทุนด้านการเกษตรในหมู่บ้าน ชุมชนในการส่งเสริมการทำเกษตรยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อค้นพบจากการวิจัย

- 1.1 เกษตรกรขาดความรู้และความชำนาญในการทำเกษตรกรรมยั่งยืน
- 1.2 เกษตรกรขาดปัจจัยในการผลิต เช่น พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ วัสดุสำหรับผลิตปุ๋ยหมัก
- 1.3 เกษตรกรเกิดปัญหาดินขาดความอุดมสมบูรณ์เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นดินทราย

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

- 2.1 ภาครัฐควรกำหนดนโยบายส่งเสริมและถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่อง และกำหนดนโยบายจัดทำโครงการศึกษาดูงานเกษตรกรตัวอย่าง พร้อมทั้งมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจัดโครงการฝึกอบรมถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกรและจัดโครงการศึกษา ดูงานเกษตรกรตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จ
- 2.2 ภาครัฐจัดสรรงบประมาณสนับสนุนปัจจัยการผลิตให้แก่เกษตรกรและมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ออกเยี่ยมเกษตรกรอย่างสม่ำเสมอ พร้อมทั้งนำปัจจัยการผลิตไปแจกให้เกษตรกรอย่างทั่วถึง
- 2.3 เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องออกสำรวจสภาพดินและให้คำแนะนำวิธีการปรับปรุงบำรุงดินที่เหมาะสม

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 12
The 12th STOU National Research Conference

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบแนวทางการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกรตำบลบึงมะแล้งกับตำบลใกล้เคียงกัน อำเภอสว่างวีระวงศ์ จังหวัดอุบลราชธานี

3.2 ควรมีแนวทางการส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดินเพื่อการทำเกษตรกรรมยั่งยืนของเกษตรกร ตำบลบึงมะแล้ง อำเภอสว่างวีระวงศ์ จังหวัดอุบลราชธานี

3.3 ควรมีการศึกษาแนวทางการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนแยกย่อยแต่ละด้านตาม รูปแบบการทำเกษตรกรรมยั่งยืน เช่น ด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ ด้านเกษตรธรรมชาติ ด้านเกษตรผสมผสาน ด้านเกษตรอินทรีย์ และด้านวนเกษตร

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2564). แนวทางการดำเนินงานกรมส่งเสริมการเกษตร ประจำปีงบประมาณ 2564. กรุงเทพฯ: บริษัท นิวธรรมดาการพิมพ์ (ประเทศไทย) จำกัด.
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2559). แผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564). กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- ขวัญตา มุลสี. (2561). ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกร อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- จารุณี คำทอง (2556). การทำเกษตรยั่งยืนของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินจังหวัดยโสธร. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- จินดา ขลิบทอง. (2557). กระบวนการวิจัยทางส่งเสริมการเกษตร. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ณัฐกฤตา ศรีสุขยงค์. (2555). การทำเกษตรผสมผสานของเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย เล่ม 1. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2554). ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรกรรมยั่งยืน พ.ศ. 2554. เล่ม 128 ตอนพิเศษ 39 ง 4 เมษายน 2554 หน้า 1-5.
- สำนักงานเกษตรอำเภอสว่างวีระวงศ์. (2564). การผลิตพืชเศรษฐกิจ. อุบลราชธานี: สำนักงานเกษตรอำเภอสว่างวีระวงศ์.
- สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2564). โครงการ 1 ตำบล 1 กลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่(One Tambon One New Theory Group). สืบค้นเมื่อ 12 ธันวาคม 2564. จาก <https://www.opsmoac.go.th/phitsanulok-manual-files-422891791831>
- สำนักงานสภาพัฒนาการเกษตรกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). เกษตรกรรมยั่งยืน. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2564. จาก https://www.nesdc.go.th/ewt_w3c/ewt_dl_link.php?nid=2700
- สุรัชณี พวงศิริ. (2552). ความต้องการของเกษตรกรผู้ปลูกผัก ตำบลด่านมะขามเตี้ย อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- Jump, N. (1978). *Psychometric Theory*. (2nd ed.). New York: McGraw Hill.